

Õiguskantsler

Villu Kõve
esimees
Riigikohus
kantselei@riigikohus.ee

Teie 04.04.2019 nr 5-19-26/3

Meie 23.04.2019 nr 9-2/190583/1902065

Arvamus põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 5-19-26

Lugupeetud Riigikohtu esimees

Leian, et [relvaseaduse](#) (RelvS) § 43 lg 3 p 2 koostoimes RelvS § 36 lg 1 p-ga 7 osas, milles see ei võimalda soetamisloa või relvaloa kehtetuks tunnistamisel arvestada väärteomenetluse korras karistatud isikut ja tema toimepandud tegu, on [põhiseadusega](#) kooskõlas.

Relvaloa kehtetuks tunnistamisega piiratakse isiku õigust vabale eneseteostusele, kuid see piirang on ajutine. Pärast karistuse kustumist (ühe aasta möödumisel rahatrahvi tasumisest) on võimalik taotleda uut relvaluba. Vaidlustatud sätted laienevad relva ja laskemoona käitlemisega seotud koosseisudele, mitte igasugustele väärteokoosseisudele. Tulirelvad ja laskemoon on kõrgendatud ohu allikas. Relvaloa omanik peab olema teadlik ja kinni pidama relvade ja laskemoona hoidmise nõuetest. Surma või raske tervisekahjustuse tekitamiseks piisab ka ühestainsast padrunit. Väärteo menetlejal on kaalutusõigus vähetähtsa väärteo puhul menetlust mitte alustada või alustatud menetlus lõpetada, kui menetlusaluse isiku süü ei ole suur ja menetluse jätkamiseks puudub avalik menetlushuvi. Kui karistust ei kohaldata, ei rakendu ka kohustus relvaluba kehtetuks tunnistada.

Ühtlasi teatan, et ei taotle asja läbivaatamist suulises menetluses.

I Asjaolude lühikirjeldus

1. Vaidlustatud asjas karistati kaebajat väärteokorras RelvS § 89¹ lg 1 alusel RelvS § 45 lg-s 2 sätestatud laskemoona hoiustamise nõuete rikkumise eest. Kaebaja autost leiti laskemoona (5 padrunit) ning talle määrati rahatrahv 20 eurot. RelvS § 43 lg 3 p-st 2 ja § 36 lg 1 p-st 7 tulenevalt tunnistas PPA seejärel 15.05.2017 kaebaja kolm relvaluba kehtetuks. Vaidlustatud norm ei anna haldusorganile relvaloa kehtetuks tunnistamise otsustamisel kaalutusõigust.

2. Tallinna Ringkonnakohus otsustas jätta kohaldamata ning tunnistada RelvS § 43 lg 3 p 2 koostoimes RelvS § 36 lg 1 p-ga 7 põhiseadusega vastuolus olevaks osas, milles see ei võimalda soetamisloa või relvaloa kehtetuks tunnistamisel arvestada väärteomenetluse korras karistatu isikut ja tema toimepandud tegu.

3. Relvaloa kehtetuks tunnistamise hetkel kehtisid järgmised RelvS redaktsiooni (RT I, 19.03.2015, 19) sätted.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

RelvS § 43 lg 3 p 2: „(3) Politsei- ja Piirivalveamet tunnistab soetamisloa või relvaloa kehtetuks, kui:

- *2) loa omaja ei vasta enam käesoleva seadusega kehtestatud nõuetele või kui esineb käesoleva seaduse § 36 lõike 1 punktis 1–7, 9 või 10 või § 40 lõikes 1 nimetatud asjaolu.“*

RelvS § 36 lg 1 p 7: „(1) Soetamisluba ega relvaluba ei anta füüsilisele isikule, kes:

- *7) on väärteomenetluse korras karistatud relva, tulirelva olulise osa või laskemoona soetamist, hoidmist, kandmist, vedu või kasutamist reguleerivas õigusaktis sätestatud nõude rikkumise eest või jahipidamise eest ilma jahitunnistusega.“*

II Vaidlustatud sätte asjassepuutuvus

4. [Põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse](#) § 14 lõike 2 järgi peab säte, mille põhiseaduspärasust Riigikohus hindab, olema põhivaidluse lahendamisel asjassepuutuv. See tähendab, et kohus peaks asja lahendades asjassepuutuva normi põhiseadusele mittevastavuse korral otsustama teisiti kui põhiseadusele vastavuse korral (RKPJK otsus asjas nr [3-4-1-9-08](#), p 16).

5. RelvS § 43 lg 3 p-s 2 ja RelvS § 36 lg 1 p-s 7 nimetatud asjaolu(de) esinemise korral ei ole PPA-l relvaloa kehtetuks tunnistamise otsustamisel kaalutusõigust. PPA-l oli seega kohustus kaebaja relvaluba kehtetuks tunnistada. Vaidlustatud säte on asjassepuutuv, sest vaidlustatud sätete põhiseadusele vastavuse korral oleks kohus pidanud jätma kaebuse rahuldamata ehk otsustama teisiti kui nende põhiseadusele mittevastavuse korral.

III Piiratud põhioigus ja piirangute kooskõla Põhiseadusega

6. Põhiseaduse § 19 ütleb, et igaühel on õigus vabale eneseteostusele. Igaüks peab oma õiguste ja vabaduste kasutamisel ning kohustuste täitmisel austama ja arvestama teiste inimeste õigusi ja vabadusi ning järgima seadust.

7. Isiku õigus soetada ja omada relva on hõlmatud põhiseaduse § 19 lg 1 nimetatud vaba eneseteostuse õigusega. Isiku vaba eneseteostuse viis on ka relvaga ja relvata jahipidamine (RKPJK 6.10.2000 otsus asjas nr [3-4-1-9-00](#), p 12 ja Riigikohtu üldkogu 11.10.2001 otsus asjas nr [3-4-1-7-01](#), p 13). Kaebaja hobitegevus on jahipidamine. Ilma relvaloata ei saa relvaga jahti pidada. Jahitulirelvadele väljastatud relvalubade kehtetuks tunnistamine riivab seega kaebaja õigust vabale eneseteostusele. Relvaloa kehtetuks tunnistamine ei riiva kaebaja õigust pidada jahti ilma relvata.

Piirangu eesmärk

8. Põhioiguse riive peab olema nii formaalselt kui ka materiaalselt põhiseadusega kooskõlas. Õiguskantsleril puudub põhjus kahelda riive formaalses põhiseaduspärasuses. Materiaalne põhiseaduspärasus tähendab, et põhioigust riivav õigusnorm on kehtestatud põhiseadusega lubatud eesmärgi saavutamiseks ja on selle saavutamiseks proportsionaalne (sobiv, vajalik ja mõõdukas).

9. Relvaloa kehtetuks tunnistamise legitiimne eesmärk on inimeste elu ja tervise kaitse, samuti riigi julgeolek ja avalik kord (RKPJK 23.05.2013 otsus asjas nr [3-4-1-12-13](#), p 26). Relvaloa

kehtetuks tunnistamine on eesmärgi saavutamiseks sobiv, sest relvaloata inimene ei saa relva ega laskemoona kasutades nimetatud õigushüvedele ohtu põhjustada.

10. Relvaloa kehtetuks tunnistamine on eesmärgi saavutamiseks vajalik. Sarnaselt Riigikohtu varasemale seisukohale nõustun, et relvaloa kehtetuks tunnistamisest leebem karistus oleks loa kehtivuse peatamine, kuid see pole eesmärkide saavutamiseks sama tõhus kui loa kehtetuks tunnistamine (RKPJK 14.12.2010 otsus asjas nr [3-4-1-10-10](#), p 53). Väärteo korras relva ja laskemoona käitlemisega seotud rikkumise eest karistatud inimese puhul tuleb pärast karistusandmete kustutamist veenduda, et isik sobib relva ja laskemoona käitlema.

Piirangu mõõdukus

11. Riigikohus on lugenud (teiste hulgas) mõõdukuse põhimõttega vastuolus olevaks RelvS sätteid, mis ei võimaldanud relvaloa kehtetuks tunnistamisel (RKPJK 14.12.2010 otsus asjas nr [3-4-1-10-10](#)) ja vahetamisel (RKPJK 23.05.2013 otsus asjas nr [3-4-1-12-13](#)) arvestada kriminaalkorras karistatud isikut ja tema toimepandud tegu. Riigikohus leidis, et kuriteo eest karistamise fakt ei ole iseenesest kaalukas põhjus kaalutusõiguse absoluutseks välistamiseks nende isikute suhtes, kellele riik on varem usaldanud relva. Riigikohus lisas, et igasuguse kuriteo ja iga isiku puhul ei ole tõenäosus, et kaitstavaid õigushüvesid relvaga rünnatakse niivõrd suur, et ilma kaalumata isiku relvaluba kehtetuks tunnistada.

12. Riigikohus ei ole varemalt lahendanud küsimust, kas põhiseadusega on kooskõlas relvaloa kehtetuks tunnistamine seetõttu, et isikut on väärteo korras karistatud relva, tulirelva olulise osa või laskemoona soetamist, hoidmist, kandmist, vedu või kasutamist (edaspidi: relva ja laskemoona käitlemine) reguleerivas õigusaktis sätestatud nõude rikkumise eest.

13. Asjassepuutuvate normidega põhjustatud piirang on intensiivne. Relvaloa kehtetuks tunnistamine piirab iga relva ja laskemoona käitlemise nõuete eest väärteo korras karistatud isiku võimalust kasutada relva jahipidamiseks ja turvalisuse tagamiseks kuni võimaliku uue loa saamiseni. Uue loa saamine pärast karistusandmete kustutamist karistusregistrist eeldab uue loa taotlemist, millega kaasneb mõningane aja- ja rahakulu. Samas kaitstakse vaidlustatud sätetega äärmiselt kaalukaid õigushüvesid – inimeste elu ja tervist ning ühiskonna turvalisust (RKPJK otsus asjas nr [3-4-1-9-08](#), p 33 ja RKPJK 14.12.2010 otsus asjas nr [3-4-1-10-10](#), p 56).

14. Riigikohus on rõhutanud, et seadusandja võib RelvS näha ette regulatsioonid, kus Politsei- ja Piirivalveametil (PPA) ei ole nt relvaloa vahetamisest keeldumisel kaalutusõigust. Seadusandja võib jõuda ise kaalumise tulemusel põhjendatud järelduseni, et isikute põhiõigused ja -vabadused on tagatud ka menetleja kaalutusõiguse olemasolul (RKPJK 23.05.2013 otsus asjas nr [3-4-1-12-13](#), p 30). Praegusel juhul on seadusandja oma otsustusvabadust kasutades piiritlenud vaidlustatud sätetes asjaolud, mille esinemisel tuleb väärteokorras karistatud isiku relvaluba kohustuslikus korras kehtetuks tunnistada.

15. Vaidlusalune RelvS § 36 lg 1 p 7 sätestab koosmõjus RelvS § 43 lg 3 p-ga 2 füüsilise isiku puhul relvaloa kehtetuks tunnistamise alustena kitsa loetelu rikkumistest (RelvS 13¹. peatükk). Säte laieneb just relva ja laskemoona käitlemisega seotud koosseisudele, mitte igasugustele väärteokoosseisudele. Seadusandja on kaalunud seaduse tasandil pörkuvaid väärtusi ning otsustanud, et loetletud arvu relva ja laskemoona käitlemise nõuete rikkumist puudutavate koosseisude puhul võib eeldada, et teiste isikute elu ja tervise ning avaliku korra kaitse vajadus kaalub igal juhul nende koosseisude puhul üles rikkuja õiguse vabale eneseteostusele.

16. Seadusandja on RelvS sätestatud piirangute proportsionaalsust puudutavatest vaidlustest teadlik. Vaidlusalust RelvS § 36 lg 1 p 7 [on hiljaaegu muudetud](#) (muudatused jõustusid 01.07.2018). Sätte varasema (ehk vaidlustatud) sõnastuse lõpust eemaldati „*või jahipidamise eest ilma jahitunnistusega*“. [Eelnõu seletuskiri](#) (lk 20) sedastab, et tekstist eemaldatud teo (ehk ilma jahitunnistusega jahi pidamise) eest väärteomenetluse korras karistus ei ole kaalukas põhjus soetamisloa või relvaloa isikule mitteandmiseks. Seega on seadusandja vaidlusalust sätet hiljaaegu analüüsinud ning jäänud seisukohale, et muud sättes loetletud alused on ilma kaalutusõigusega relvaloa kehtetuks tunnistamiseks põhjendatud.

17. Tulirelvad ja laskemoon on kõrgendatud ohu allikas, mille tsiviilkäive on rangelt reguleeritud. Relvaloa võib väljastada inimesele, kes on läbinud relvaeksami (RelvS § 35 lg 5). [Eksami läbimiseks peab tundma](#) mh tulirelva ja laskemoona õiguspärase hoidmise, kasutamise ja kandmise nõudeid ning vastutust RelvS ja selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud nõuete rikkumise eest. Seega on relvaloa saamise tingimus, et inimene teab muu hulgas, et relva ja laskemoona tuleb hoida hoiukohas tingimustes, mis välistavad neile kõrvalise isiku juurdepääsu ning reeglite vastu eksimisega kaasnevaid paratamatuid piiranguid.

18. Relvaloa kehtetuks tunnistamisega kaasnev piirang ei laiene isikutele, kelle karistusandmed on karistusregistrist kustutatud. Seega ei ole piirangu mõju püsiva iseloomuga. [Karistusregistri seaduse](#) § 24 lg 1 p 1 alusel kantakse väärteo andmed arhiivi ühe aasta möödumisel rahatrahvi tasumisest. Uue relvaloa loa taotlemisel tuleb arvestada peaaesjalikult riigilõivude tasumisega ([relvaeksami vastuvõtmise eest 30 eurot](#) ning [relvaloa väljastamise eest 30 eurot](#)) ning kaasneva mõningase ajakuluga digitaliseeritud taotlemisprotsessis. Eeltoodud piiranguid ei saa pidada ebaproportsionaalseteks.

19. Vaidlusaluses asjas karistati kaebajat väärteo korras RelvS § 89¹ alusel laskemoona hoidmise nõuete rikkumise eest. Kõnealune RelvS väärteo koosseis on formaalne delikt. Karistatava teo karistamisväärsus põhineb teo üldisel ohtlikkusel (laskemoona nõuetele mittevastav hoidmine). Laskemoona kontekstis piisab surma või raske tervisekahjustuse tekitamiseks ühest padrunist. Õnnetuse saabumiseni on oht teoreetiline igasuguse padrunita hulga puhul. Võib möönda, et relv on eelduslikult õigushüvesid enam potentsiaalselt kahjustav kui laskemoon, aga see ei vähenda automaatselt laskemoona käitlemise reeglite olulisust ega rikkumise kaalu. Ka üksnes laskemoona oskamatu käsitlemisega on võimalik põhjustada surm või raske tervisekahjustus. Seadusandja eesmärk on karmi sanktsiooniga välistada olukorrad, kus kasvõi üks padrun satuks laste või teiste isikute kätte, kes laskemoona käsitlemise ohtlikkust ei taju.

20. Süüteomenetluses karistatakse teo eest üksnes juhul, kui see vastab süüteo koosseisule ning ei esine õigusvastasust ega süüd välistavaid asjaolusid. [Väärteomenetluse seadustiku](#) (VTMS) § 3¹ lg 2 alusel ei pea vähetähtsa väärteo korral väärteomenetlust alustama ja võib piirduda isiku suulise hoiatamisega. VTMS § 30 lg 1 p 1 alusel võib väärteomenetluse lõpetada, kui menetlusaluse isiku süü ei ole suur ja väärteomenetluse jätkamiseks puudub avalik menetlushuvi. Väärteo menetlejale on seega VTMS alusel jäetud kaalutusruum, mille eesmärk hõlmab lisaks menetlusökonomiale ka proportsionaalsuse põhimõttest tuleneva vajaduse välistada karistuse kohaldamine juhtudel, mil see ei oleks teo asjaolusid silmas pidades ilmselgelt mõõdukas (RKKK otsus nr [3-1-1-46-12](#), p 8). Seega ei too ka süülise väärteo toimepanek endaga kaasa vältimatut vajadust isiku karistamiseks.

21. RelvS § 89¹ sätestatud väärteo kohtuväline menetleja on PPA (RelvS § 89²² lg 1) ja RelvS § 43 lg 3 alusel relvaloa kehtetuks tunnistamise menetlust viib läbi samuti PPA. Ajavahemikul 01.01.2018 kuni 01.04.2019 on PPA RelvS § 43 lg 3 p 2 ja RelvS § 36 lg 1 p 7 koosmõjus tunnistanud relva- või soetamislubasid kehtetuks kuueistkümmel korral. Õiguskantslerile

teadaolevalt võtab PPA RelvS sätestatud nõuete rikkumise tuvastamise korral arvesse ka vääртеokaristusega kaasnevat relvaloa kehtetuks tunnistamise tagajärge. Juhul, kui kaasuse asjaoludest tuleneb, et vääртеokaristuse määramine pole põhjendatud, vajalik ja mõistlik, piirdub PPA isiku suulise hoiatamisega.

22. Eeltoodust lähtudes leian, et vääртеomenetluse korras relva ja laskemoona käitlemisega seotud rikkumise eest relvaloa kehtetuks tunnistamine kaalutusõigust välistades on mõõdukas ja põhiseadusega kooskõlas.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise